

Obsah

I. Problematika a její dosavadní zpracování

1. *Zkoumání vývoje řemeslné výroby v 16. století* 7

Význam 16. století ve vývoji řemeslné výroby v Evropě. — Převaha analytických prací o řemeslné výrobě v 16. století v naší novější historiografii. — Pokus o synthetické řešení problematiky a jeho poslání.

2. *Monografie Zikmunda Wintrova o řemeslné výrobě v 16. století.* 9

Nekritické odsouzení Wintrova díla buržoasnými i marxistickými historiky. — Pochybenost Wintrova metodického postupu a faktografický přínos jeho prací. — Wintrovy závěry o vývoji řemeslné výroby v 16. století. — Platnost Wintrovy hlavní these o celkovém úpadku řemeslné výroby v 16. století.

3. *Přínos prací novějších* 11

Přehled nejnovějších prací k problematice řemeslné výroby v 16. století. — Jejich přínos faktografický. — Jejich přínos metodický: Přejchod od pozitivistického zkoumání jednotlivých jevů k marxistickému pojetí problematiky.

II. Některé otázky vývoje řemeslné výroby ve střední Evropě v 15. a 16. století

1. *Rozvoj řemeslné výroby ve střední Evropě v 15. a 16. století* 15

Engelsova charakteristika rozvoje řemeslné výroby v Evropě v 15. a 16. století. — Dvě hlavní tendence tohoto rozvoje: všeobecné rozšiřování řemeslné malovýroby a rozšiřování výroby pro tak zvané vzdálené trhy. — Význam výroby pro tak zvané vzdálené trhy. — Protichůdnost v rozvoji řemeslné výroby posilou rozvoje cechovnictví. Vliv směny na rozvoj řemeslné výroby. — Předpoklady rozvoje směny v 15. a 16. století.

2. *Místní trh a tak zvané trhy vzdálenější* 18

Formy trhu v období feudalismu a jejich dosavadní charakteristika. — Nepřesnost pojmu vzdálený (vzdálenější) trh. — Nutnost identifikace přesných pojmů tržních forem. — Trh místní, vymezení pojmu. — Dvojitá podoba místního trhu: Trh místní v užším smyslu (trh městský)

a trh místní v širším smyslu. — Místní trh a funkce mílového práva. — Trh oblastní, vymezení pojmu. — Geografický rozsah vztahů oblastního trhu. — Vnitřní determinace vztahů oblastního trhu. — Zemský trh, vymezení pojmu. — Progresivní význam vztahů zemského trhu. — Obchod a rozvoj vztahů zemského trhu. — Trh zahraniční, vymezení pojmu. — Determinace směny v rámci zahraničního trhu a jeho progresivní význam. — Trh dominikální. — Nadřazenost jednotlivých forem tržních vztahů.

3. *Poměr obchodního kapitálu k výrobě* 26

Marxova charakteristika úlohy obchodního kapitálu. — Dvě hlavní vlastnosti obchodního kapitálu. — Hlavní rysy v poměru obchodního kapitálu k řemeslné výrobě v 15. a 16. století.

III. *Řemeslná výroba v českých městech v období 1437–1490*

1. *Česká města v 15. století* 29

Politický vzestup českých královských měst v husitském revolučním hnutí. — Úloha řemeslnictva ve městech. — Rozdíly mezi městy královskými a vrchnostenskými a jejich intenzita.

2. *Některé statistické údaje o řemeslné výrobě v českých městech v období 1437–1490* 31

Omezené možnosti zkoumání vývoje řemeslné výroby statistickou metodou v 15. a 16. století. — Problém početnosti v zastoupení řemesel v osmi českých městech. — Rozlišení řemesel na slabá a silná. — Společné znaky řemeslnicko-výrobní struktury v českých městech. — Rozbor řemeslnicko-výrobní struktury na základě údajů o zastoupení výrobních skupin. — Závěry o řemeslnicko-výrobní struktuře českých měst na základě zkoumání statistických údajů.

3. *Poměr řemeslné výroby v českých městech v období 1437–1490 k zemskému a zahraničnímu trhu* 38

Řemeslná výroba a zemský trh. — Prodej sukna, piva, sladů a jiných řemeslných výrobků v rámci vztahů zemského trhu. — Kvantitativní rozsah prodeje řemeslných výrobků v rámci zemského trhu. — Překupnictví suroviny v rámci zemského trhu. — Prodej řemeslných výrobků v rámci zahraničního trhu v předhusitské době. — Růst vztahů zahraničního trhu ve střední Evropě v 15. století. — Vývoz českého sukna v období 1437–1490. — Jindřichohradecké sukno v Bratislavě r. 1457/8. — České roušky a šlojiře v Bratislavě r. 1457/8. — Problematičnost zpráv o vývozu nožů z českých měst. — Vývoz klobouků z českých měst na zahraniční trh. — Nákup suroviny pro řemesla v rámci zahraničního trhu. — Poměr výroby pro vyšší formy tak zvaných trhů vzdálenějších k výrobě pro trh místní. — Funkce oblastního trhu v daném období. — Vzájemný poměr forem trhu v oblasti obchodu se surovinou. — Vznik specializovaných oblastních trhů na surovinu (trhy vlněné). — Úloha obchodního kapitálu v rozvoji výroby pro vyšší formy tak zvaných trhů vzdálenějších. — Vztahy nákladnického systému ve šlojiřnictví a soukenictví.

4. <i>Vnitřní vývoj řemeslné výroby v období 1437–1490. Specializace a dělba práce</i>	52
<p>Dosavadní názory na vývoj specializace řemeslné výroby v 15. století. — Podstata specializace. Úroveň specializace v českých městech v 15. století. — Všeobecné a individuální předpoklady rozvoje specializace. — Determinace v rozvoji specializace řemeslné výroby. — Stabilizace v rozvoji specializace řemeslné výroby v českých městech v období 1437 až 1490. — Dělba práce, předpoklady jejího rozvoje. — Vliv cechovní živnostenské soustavy na omezení rozvoje dělby práce.</p>	
5. <i>Vývoj cechovnictví v období 1437–1490</i>	60
<p>Poslání cechovních organizací. — Wintrův názor na úlohu cechů v 15. století. — Podstata cechovního ochránářství. — Růst vlivu cechů výrazem politické váhy řemeslnictva. — Ekonomické předpoklady růstu vlivu cechů na sklonku osmdesátých let. — Tendence k dalším posilování cechovních organizací.</p>	
6. <i>Závěr</i>	63
<p>Shrnutí poznatků o vývoji řemeslné výroby v českých městech v období 1437–1490 v několika thesích.</p>	
<p>IV. Změny v hospodářském vývoji českých měst na konci 15. a na začátku 16. století</p>	
1. <i>Vnitřní hospodářská situace Čech na konci 15. století</i>	64
<p>Ekonomické změny v Čechách na konci 15. a na začátku 16. století. — Projevy hospodářské aktivity feudálů. — Rozpory mezi šlechtou a městy. — Dosavadní řešení otázky ze zřetele k feudálnímu velko- statku. — Nedostatečný zřetel k městům v dosavadních pracích.</p>	
2. <i>Hospodářské spory mezi šlechtou a královskými městy na konci 15. a na začátku 16. století</i>	67
<p>Rozšiřování městských živností na vesnici po polovině 15. století. — Stížnosti měst na šlechtu. — Stížnosti šlechty na města. — Rozpor mezi snahou měst o posílení funkce místního trhu a ekonomickými vztahy vesnice k tomuto trhu. — Podstata hospodářských sporů mezi šlechtou a městy.</p>	
3. <i>Rozvoj vrchnostenských měst a městeček</i>	72
<p>Zájem feudálů o hospodářský vzestup poddanských měst a městeček. — Prospěch šlechty z hospodářství vrchnostenských měst a městeček. — Podpora rozvoji řemeslné výroby a formování místního trhu ve vrchnostenských městech a městečkách.</p>	
4. <i>Řemeslná výroba ve vrchnostenských městech a městečkách</i>	76
<p>Hospodářská aktivita feudálů a jejich hospodářská politika. — Rozvoj výroby piva na velko- statku. — Zájem feudálů o podporu řemeslné výroby v poddanských městech a městečkách. — Rozbor výrobní situace na základě údajů o vývoji cechů v šestnácti městech a městečkách. — Přibývání cechů v průběhu 16. století. — Přibývání řemeslníků cechovních a necechovních v průběhu 16. století. — Zastoupení řeme-</p>	

sel a výrobních skupin v 15. století. — Zastoupení řemesel a výrobních skupin v 16. století. — Rozšíření výroby pro místní trh. — Formování nové sítě místních trhů a jeho ekonomický význam.

5. *Zárodky dominikálního trhu* 84

Vývoj cechovní živnostenské soustavy poddanských měst a městeček. — Vývoj cechovníctví na rožmberském panství v 2. polovině 16. století. — Platnost cechovních výsad a koordinace řemeslné výroby v rámci feudálního dominia. — Úloha města v rámci dominia a úloha městské řemeslné výroby při vytváření vztahů dominikálního trhu.

6. *Závěr* 88

These o rozvoji vrchnostenských měst a městeček a jeho ekonomických důsledcích v 16. století.

V. *Řemeslná výroba pro trh zahraniční a zemský v 16. století (1490-1618)*

1. *Význam rozvoje výroby pro vyšší formy tak zvaných trhů vzdálenějších* 89

Potřeba uceleného přehledu o výrobě pro zahraniční a zemský trh bez ohledu na úplnost výzkumu. — Smysl zkoumání výroby pro zahraniční a zemský trh v 16. století.

2. *Vnější podmínky rozvoje řemeslné výroby pro trh zahraniční a zemský v 16. století* 90

Vnější podmínky výroby pro trh zahraniční a zemský. — Příznivý vliv rozvoje dálkového obchodu ve střední Evropě na výrobu pro trh zahraniční a zemský. — Poměr obchodního kapitálu k výrobě. — Mimořádné odbytové možnosti. — Vojenské a jiné státní dodávky. — Stanovisko habsburské vlády k dodávkám řemeslníků a její úvěrová politika. — Mimořádný růst poptávky po určitém druhu zboží (plátno). — Mimořádné spotřební oblasti uvnitř země.

3. *Výroba jednotlivých řemeslných odvětví v českých městech pro zahraniční trh* 97

a) Soukenictví. — Dosavadní názory o vývoji exportní soukenické výroby v 16. století. — Vývozní oblasti českého sukna. — Problém ústupu českého sukna ze severovýchodní vývozní oblasti od osmdesátých let 16. století. — Jiné doklady o ústupu soukenické exportní výroby v této době. — Výrobní situace ve Frýdlantě a Broumově. — Poloha exportní soukenické výroby na zemském trhu. — Příčiny ústupu exportní soukenické výroby ze zahraničního trhu. — Nezáměr velkého obchodního kapitálu o exportní soukenickou výrobu dokladem o její slabosti. — Vliv cenové revoluce na úpadek exportní soukenické výroby. — Otevřené otázky pro další bádání.

b) Plátenictví. — Zvláštní podmínky rozvoje exportní plátenické výroby a jejich uplatnění v severních a severovýchodních Čechách.

c) Výroba roušek a příčiny jejího úpadku v polovině 16. století.

d) Kloboučnictví. — Rozsah kloboučnické exportní výroby. — Obchody jihlavských Lebů. — Společné znaky exportní výroby kloboučnické a soukenické.

e) Výroba šladů. — Význam exportní výroby šladů a její determinace závislosti na obchodu s obilím.

- f) Nerozřešená otázka rozsahu výroby nožů pro zahraniční a zemský trh.
 g) Vývoz železářských výrobků manufaktur.
 h) Otevřená otázka exportního významu jiných výrobků.

4. *Zásobování řemeslné výroby surovinou v rámci zahraničního trhu* 112

Význam závislosti řemeslné výroby na zásobování surovinou v rámci zahraničního trhu. — Dodávky surových koží. — Dodávky kožišin. — Dovoz a vývoz vlny. — Dodávky jiných surovin v rámci zahraničního trhu.

5. *Růst vztahů v rámci zemského trhu* 116

Prodej řemeslných výrobků v rámci zemského trhu. — Úloha obchodního kapitálu v prodeji sukna a plátna. — Tři stadia v rozvoji zemského trhu v oblasti prodeje řemeslných výrobků. — Podmínky rozvoje vztahů zemského trhu. — Cechovní živnostenská soustava jako brzda rozvoje vztahů zemského trhu v prodeji řemeslných výrobků. — Pohled na situaci v Chomutově. — Náznaky dalších možností rozvoje zemského trhu v prodeji suroviny. — Překupnictví vlny a jeho rozsah. — Rozvoj vztahů zemského trhu v oblasti obchodu s jinými surovinami. — Úloha feudálního velkostátu. — Závěrečné these o významu a stupni rozvoje vztahů ze zemského trhu č. r. 1618.

6. *Úloha obchodního kapitálu v rozvoji vztahů zemského a zahraničního trhu v 16. století* 124

Prostřednictví obchodního kapitálu v dodávkách pro zemský a zahraniční trh. — Iniciativa obchodního kapitálu a její omezenost. — Činnost místního obchodního kapitálu v českých městech. — Reakce obchodního kapitálu na zhoršení výrobních podmínek a odbytových možností. — Závěrečná these o úloze obchodního kapitálu v rozvoji vztahů zemského a zahraničního trhu v řemeslné výrobě.

7. *Ekonomické předpoklady rozvoje výroby pro zemský a zahraniční trh* 129

Obecné podmínky rozvoje výroby pro zemský a zahraniční trh. — Technické vynálezy a zdokonalení výrobního procesu jako momenty ve vytváření kvalitativních rozdílů mezi výrobou jednotlivých měst. — Podstata vzniku kvalitativních rozdílů v řemeslné výrobě. — Vliv místního trhu na vznik kvalitativních rozdílů v řemeslné výrobě. — Ekonomická schopnost výrobce hlavní podmínkou utváření rozdílů mezi řemeslnou výrobou jednotlivých měst. — Vyjádření rozdílů mezi výrobou jednotlivých měst v cenách výrobků (Praha a Rakovník). — Rozbor ceny řemeslného výrobku. — Utváření ceny řemeslného výrobku. — Závěrečná these o podstatě rozdílů mezi úrovní řemeslné výroby jednotlivých měst. — Ekonomická schopnost výrobce hlavním podnětem k vytváření předpokladů pro rozvoj vztahů zemského a zahraničního trhu.

8. *Závěr* 138

Celkové hodnocení výroby pro tak zvané vzdálenější trhy. — Vliv cechů na stagnaci řemeslné výroby na stupni prosté zbožní výroby. — Činnost jihlavské obchodní společnosti a předpoklady vzniku rozptýlené manufaktury. — Zpátečnická úloha cechů a hospodářské politiky feudálů.

VI. Řemeslná výroba a místní trh v 16. století (1490–1618)

1. *Tlak feudálního velkostatku na místní trh* 142

Tříštění sítě místních trhů pod tlakem hospodářství feudálního velkostatku. — Vliv vrchnostenského pivovarnictví na místní trh. — Vliv feudálního velkostatku na místní trh v oblasti obchodu se surovinou. — Úpadek svobodných městských trhů. — Dvě stránky procesu tříštění sítě místních trhů. — Předpokládaný rozsah procesu tříštění místního trhu. — Předpoklady k jeho dalšímu rozšiřování i omezování.

2. *Pronikání výrobků cizí produkce na místní trh v 16. století* 147

Momenty, určující rozsah směny v rámci místního trhu. — Zásady omezování dovozu cizích výrobků do města. — Dovoz cizích výrobků do českých měst v rámci zahraničního trhu. — Přehled dovozu výrobků cizí provenience do Prahy. — Dovoz výrobků cizí provenience do jiných českých měst. — Rozsah dovozu výrobků cizí provenience do Čech. — Dovoz luxusního zboží. — Možnosti obrany řemeslníků proti dovozu. — Celoevropský význam otázky rozšiřování výroby pro zahraniční trh. — Shodné účinky na dosavadní vztahy místního trhu.

3. *Poměr řemeslné výroby na vesnici k místnímu trhu* 156

Zásady poměru městských řemeslníků k řemeslníkům vesnickým. — Rozsah řemeslné výroby na vesnici v 16. století a možnosti jejího růstu. — Zvláštní úloha plátenické výroby ve vývoji řemeslné výroby na vesnici. — Determinace vývoje řemesla na vesnici.

4. *Ochrana místního trhu* 159

Reakce řemeslníků na oslabování monopolního práva odbytu v rámci místního trhu. — Hlavní tendence cechovní živnostenské soustavy v obraně práv k místnímu trhu. — Podmínky k uplatnění cechovního ochrannářství. — Reakční funkce cechovního ochranného systému. — Praktické uplatnění cechovních ochranných snah. — Obchod řemeslníků s cizími výrobky a se surovinou.

5. *Odraz změn v situaci místního trhu ve výrobě pro místní trh* 164

Shrnutí změn ve vnější podobě místních trhů v průběhu 16. století. — Zhoršování podmínek výroby pro místní trh. Obecná podstata tohoto procesu. — Zachování ekonomické funkce místního trhu. — Bezprostřední důsledky zhoršování odbytu výroby pro místní trh. — Eliminace hospodářsky slabých mistrů (ekonomická). — Eliminace mimoekonomická (cechovní). — Poplatky v cechu kovářů a kolářů v Chebu v l. 1500–1609. Regulace výroby jednotlivých dílen uvnitř cechů. — Důsledky ekonomické a mimoekonomické eliminace a cechovní regulace výroby.

VII. Vnější obraz situace řemeslné výroby v českých městech v 16. století

1. *Situace řemeslné výroby ve světle údajů o počtu cechů* 172

Cech jako statistická jednotka. — Zásady prováděného statistického rozboru. — Situace v letech 1501–1550. (I. perioda). — Situace v letech 1551–1600 (II. perioda). — Situace v letech 1601–1620 (III. perioda). — Zastoupení silných řemesel a difference mezi nimi. — Mož-

nosti odchylek v propočtu silných řemesel, zejména pokud jde o soukeníky nebo tkalce plátna. — Význam zjištění počtu silných řemesel a změny v tomto počtu v průběhu 16. století. — Srovnání údajů propočtených podle zastoupení cechů s údaji o počtech řemeslníků. — Srovnání situace silných řemesel se situací v 15. století. — Převaha řemesel oděvních a potravinářských mezi silnými řemesly. — Rozbor vývoje cechovnictví v malých městech. — Závěry o řemeslnicko-výrobní struktuře českých měst v 16. století.

2. *Řemeslná výroba a hospodářské typy měst* 184

Stanovení odlišnosti řemeslnicko-výrobní struktury měst podkladem k zjištění ekonomických typů města. — Typizace provedená Františkem Kavkou. — Princip ekonomické typizace měst v období feudalismu. — Čtyři ekonomické typy mezi českými městy. —

A. Město s mimořádnými spotřebními podmínkami v rámci místního trhu (město spotřební). — Charakteristika spotřebního města a podmínek k jeho vzniku. — Řemeslnicko-výrobní struktura Prahy roku 1524. — Řemeslnicko-výrobní struktura Starého Města pražského roku 1562 a její charakteristické znaky. — Vývoj Starého Města pražského ve spotřební město v období 1429–1562. — Hlavní znaky řemeslnicko-výrobní struktury spotřebního města. — Znaky odlišné od města řemeslnického. — Znaky odlišné od města velkoobchodního. — Úloha společenského významu pro vytvoření spotřebního města. — Individuální znaky vývoje Prahy ve spotřební město a odlišnost tohoto vývoje od vývoje v Kutné Hoře.

B. Město řemeslnické. — Jeho charakteristika na základě údajů o Českých Budějovicích a Lounech. — Zastoupení silných řemesel v Českých Budějovicích v l. 1482–1543. — Zastoupení silných řemesel v Lounech v l. 1460–1535. — Otázka zdánlivé nehybnosti struktury řemeslnického města. — Poměr řemeslné výroby k místnímu trhu. — Schopnost výroby řemeslnického města přizpůsobit se požadavkům výroby pro tak zvané vzdálené trhy. — Otázka rozvoje specializace v řemeslnickém městě.

C. Město řemeslnicko-zemědělské. — Stanovisko k názorům Františka Kavky. — Rozvoj řemeslné výroby ve městě řemeslnicko-zemědělském. — Význam rozvoje cechovnictví pro vymezení rozsahu místního trhu. — Rozsah specializace v městě řemeslnicko-zemědělském. — Poměr výroby k místnímu trhu kritériem pro charakteristiku města řemeslnicko-zemědělského.

D. Město exportní. — Jeho charakteristika. — Broumov, nejvýznamnější exportní město v Čechách v 16. století. — Shrnutí dostupných údajů o velikosti, zalidnění a rozsahu soukenické výroby v Broumově. — Rozbor řemeslnicko-výrobní struktury Broumova r. 1654 podle údajů berní ruly. — Pomocné pracovní síly v exportním městě. — Jiná soukenická exportní města v Čechách v 16. století. — Český Brod, exportní město pivovarnické. — Sociální kontrasty v exportním městě.

3. *Závěr* 214

Pokus o celistvý pohled na řemeslnou výrobu v českých městech v 16. století.

VIII. Cechy v českých městech v 16. století

1. *Podstata cechovníctví a smysl studia jeho vývoje* 215
 Definice úlohy cechovníctví v dílech klasiků. — Nesprávné a nesystematické řešení otázky vývoje cechovníctví buržoazní historiografií, především Zikmundem Wintrem. — Podstata problematiky vývoje cechovníctví. — Princip cechovního ochránářství.
2. *Vývoj forem cechovníctví v českých městech v období 1490–1547* . . . 217
 Stupeň rozvoje cechů v českých městech na konci 15. století. — Nové momenty ve vývoji cechů na začátku 16. století. — Rozšiřování cechovníctví a posilování jeho ochránářských tendencí. — Podmínky vzniku zemské politiky cechů. — Projevy zemské politiky cechů: 1. meziměstské cechy, 2. společné akce cechů několika měst, 3. zemské cechy. — Charakter tendencí, které vedly k vytváření zemských cechů. — Poslání zemských cechů. — Tendence, brzdící rozvoj zemských cechů. — Politické posice řemeslnictva a jejich vliv na vývoj cechovní politiky.
3. *Zrušení cechů roku 1547* 224
 Nedůsledný postup Ferdinanda I. a problematický význam zrušení cechů r. 1547. — Zvláštní postavení pražských cechů po roce 1547 podmíněno politickou slabostí pražského řemeslnictva. — Důsledky této situace pro cechovní řemeslnou výrobu. — Nepatrný význam zrušení cechů r. 1547 v ostatních českých městech.
4. *Vývoj cechovní živnostenské soustavy od poloviny 16. století do roku 1618* 228
 Další upevňování cechovní ochranné soustavy. — Tovaryšská otázka. — Projevy třídního boje. — Význam roku 1547 jako mezníku ve vývoji cechovníctví.
5. *Význam cechovní živnostenské soustavy v ekonomickém vývoji českých měst v 16. století* 231
 Zpátečnický charakter cechovní živnostenské soustavy a jeho hlavní znaky. — Vliv vnitřní regulace výroby v rámci cechu na její rozvoj. — Reakční charakter kvantitativní regulace. Vliv regulace kvalitativní a jeho závislost na hospodářské situaci řemesla. — Nivelizace kvality výroby. — Vliv cechů na vztahy výroby k obchodnímu kapitálu. — Všeobecné zhodnocení negativního vlivu vnitřní regulace výroby v ceších. — Vnější působnost cechovního ochranného systému uvnitř města. — Posílení individualismu specializovaných výrobních odvětví. — Posilování ekonomického antagonismu mezi jednotlivými výrobními obory. — Vnější působnost cechovního ochranného systému v oblasti celozemské.
6. *Závěr* 239
 Dvě stránky vývoje cechovníctví a jejich význam pro vývoj řemeslné výroby v Čechách v 16. století.

IX. Závěr

1. <i>Rozvoj řemeslné výroby v českých městech v 16. století</i>	241
Shrnutí výsledků zkoumání rozvoje řemeslné výroby v 16. století. — A. Úloha výroby pro místní trh. — B. Úloha výroby pro tak zvané trhy vzdálenější. — C. Úloha cechovnictví. — D. Situace na sklonku zkoumaného období.	
2. <i>Řemeslná výroba v českých městech v 16. století a problém tak zvané původní akumulace</i>	244
Nedostatečnost dosavadního řešení otázky. — Marxova formulace pojmu tak zvané původní akumulace a její výklad. — Problém expropriace výrobce v řemesle. — Projevy rozsáhlejší expropriace a jejich vysvětlení. — Problém masovosti expropriace výrobce. — Závislost účinků hromadné expropriace na ekonomické situaci výroby. — Zásadní překážky rozvinutí příznaků tak zvané původní akumulace v řemeslné výrobě v Čechách v 16. století.	
3. <i>Řemeslnictvo v českých městech v 16. století</i>	248
Podmíněnost sociální situace řemeslnictva rozvojem výroby. — Politická a hospodářská ochablost řemeslnictva a její důsledky v ochablosti politiky měst.	
Přehled nejdůležitější použité literatury	250
Zusammenfassung: Handwerkliche Erzeugung in den böhmischen Städten im 16. Jahrhundert	253